

ЗЯМЕЛЬНАЯ ПОЛІТЫКА

Чарговыя пытаньні зямельнае політыкі.

I.

Малазямельле было заўсёды найбольш балючым пытаньнем нашай вёскі. Рэволюцыя Кастрычніка, перадаўшы працоўнаму сялянству больш паўмільёна дзесяцін панскай зямлі, паслабіла гастрату малазямелья, але не развязаła пытаньня канчаткова. Цяпер мы зноў стаім перад усёй велічынёю гэтай праблемы. Трэба зноў шукаць шляхоў дзеля замаганьня з усімі цяжкімі праявамі малазямелья ў вясковым жыцьці.

У гэтым пытаньні мы павінны перш за ўсё выразна ўявіць сабе, што за хвароба—малазямельле, наколькі яна распаўсюджана ў нас, і чым яна галоўным чынам выклікаецца.

Малазямельле бывае дваякае: 1) *безадноснае*, ці *абсолютнае* і 2) *адноснае*. Паміж імі трудна правесці мяжу, бо яны адрозніваюцца больш па колькасці, чым па якасці.

Але ўсё-ж пад *безадносным* малазямельлем разумеюць такую колькасць зямлі на гаспадара, на якой ён ня можа пабудаваць гаспадаркі больш-менш прыстасаванай да існуючых умоў гаспадараваньня. Пад *адносным* малазямельлем разумеюць тое зьявішча, калі пры існуючай сыстэме сельскай гаспадаркі *сялянства ня можа ўклапаць у сваю гаспадарку цалкам усю працу свае сям'і*. Частка гэтае працы не выкарыстоўваецца і прападае дарма.

Мы адчуваем абодвы віды малазямелья. У нас на аднаго вясковага жыхара прыпадае сельска-гаспадарчай зямельнай плошчы менш чым ува ўсіх іншых краінах. Па падлікам проф. Грыгор'ева мы маем у вёсцы каля 50 проц. безпрацоўя (пры нашай прымітыўнай тэхніцы). Гэтага ўжо даволі, каб праканацца ў наліччы адноснага, агульнага малазямелья дзеля ўсяго сялянства.

У гэтым агульным малазямельлі мы маем таксама і абсолютнае малазямельле дзеля значнай колькасці нашага сялянства. Каля 25 проц. сялянскіх двароў маюць менш паўдзсяціны пахаві і сенажаві на 1 душу, гэта знача, на 1 гаспадарку менш 3 дзесяцін. На гэтай плошчы, калі яна ня блізка да гораду, вёсці гаспадарку немагчыма. Пры такой плошчы зямлі гаспадару трэба йсці або ў парабкі да больш заможнага суседа ці ў горад на заробкі, або шукаць сабе шчасця ў чужых краях шляхам перасяленьня.

Як бачым, у нас ёсць адно і другое малазямельле. У пахаджэньні іх ляжыць агульны карань—гэта тое, што лік насельнікаў

вёскі ўзрастае хутчэй, чым ідзе інтэнсіфікацыя сельскае гаспадаркі, пры якой ствараецца магчымасць даць працу нарастаючым працоўным рукам і здавальняць іх жыццёвыя запатрэбаванні. Але разам з гэтай агульнай прычынай малазямельля ў умовах Беларусі была і асабістая прычына, якая выклікала малазямельле некаторых груп сялянства (*абсолютнае малазямельле*). Справа ў тым, што наша вёска ў мінулыя не рабіла, гэтак званыя, перацэлаў зямлі паміж пасобнымі дварамі і тым самым ня прыстасоувала колькасць зямлі на кожны двор да змяняючайся колькасці душ у гэтым двару. У нас пасья прыгону кожны двор у адносінах да землякарыстан: ня жыў сваім уласным жыццём і незалежна ад суседніх двароў вёскі. Зямля дзялілася толькі ў межах пасобнага двара і паміж яго членаў; гэта знача, што двары, якія атрымалі пры вызваленні ад прыгону роўныя зямельныя плошчы, у далейшым падзяліліся на розныя па плошчы гаспадаркі ў залежнасці ад ліку сыноў у сям'і. У выніку ўсяго гэтага з'явіўся гаспадаркі, якія дзяліліся па некалькі раз і ўтварылі такое малазямельле, пры якім ужо немагчыма пабудаваць ніякай гаспадаркі.

Цяпер паглядзім на практычны бок справы і адкажам, як змагацца з малазямельлем, каб залячыць яго балючыя праявы. Пачнем з малазямельля абсолютнага, як найбольш цяжкага і патрабуючага хутчэйшага вырашэння. Больш 100.000 гаспадарак чакаюць у гэтым дапамогі ад Дзяржавы, як адзінай уласнасці ўсяе зямлі.

Як-жа Дзяржава ў асобе Наркомзема хоча рэзюваць гэта пытанне? Перш, зусім адхіляецца думка зьліквідаваць абсолютнае малазямельле шляхам, так званана, „чорнага перацэлаў“, пры якім робіцца параўнанне зямлі паміж дварамі ў залежнасці ад колькасці душ двара. Гэты шлях ня можа быць ухвален па шмат якім прычынам. Адзначым толькі дзве.

1) „Чорным перацэлаў“ мы заснавалі бы „абшчыну“, пры якой значна стрымліваецца інтэнсіфікацыя сельскае гаспадаркі а яна, як убачым далей, толькі і можа вылучыць нас на заўсёды ад агульнага малазямельля.

2) Сялянства цяпер вельмі бедна вытворчымі капіталамі (скаціна; машыны, будоўля, зваротныя сродкі і інш). Патрэбна, каб у сучасны момант гэтыя капіталы былі скарыстаны найбольш прадукцыйна. „Чорны перацэлаў“ паслабіць скарыстанне капіталаў у іх вытворчым працэсе і тым выкліча зніжэнне агульнай прадукцыі сельскае гаспадаркі, што з усіх бакоў шкодна і дзеля Дзяржавы. Вось чаму „чорны перацэлаў“ у нас рашуча адхіляецца. Мы лічым, што большая частка сялянскіх двароў (65 проц.), якія маюць ад 6 да 12 дзесяцін зямлі на двор, ні ў якім разе не павінны кратацца ні змяншэннем, ні павялічэннем іх зямельнай плошчы. Гаспадаркі-ж, маючыя менш 5-6 дзесяцін на двор, атрымоўваюць ад Дзяржавы на працягу бліжэйшых двух-трох год надзяленне зямлёю.

Паўстае пытанне, адкуль Дзяржава вынайдзе гэтую зямлю, якой патрэбна па ўсёй Беларусі каля 300 тысяч дзесяцін? У розных мясцовасцях будуць і розныя крыніцы. У адных мо' будзе даволі і тых кавалкаў зямлі, якія атрымаюцца пасья абрэзкі гаспадарак, маючых больш 12 дзес. на двор пры 4-х працуючых адзінак; у другіх месцах пры гэтых кавалках будуць выкарыстаны кінутыя землі, якія цяпер

амаль зусім не скарыстоўваюцца. Калі і гэтага будзе мала, прыдзецца дзеля надзялення аддаць і частку дзяржаўнае зямельнае маемнасьці (асяродкі панскіх маэнткаў, фонд сенажаці і інш.). Урэшце, дзе будзе патрэба, у зямельны фонд будуць герадазены плошчы з-пад па-сек ці маладых зарасляй, якія лёгка абярнуць у сенажаць ці пахаць.

Мы будзем мець прыблізна каля 100 тысяч дзес. ад абрэзкі заможных гаспадарак і кінутых зямель; каля 50 тысяч ад дзяржаўнае зямельнае маемасьці і каля 150 тыс. дзес. з-пад лесу.

Асобныя акругі знаходзяцца ў розных варунках. Папярэдні падлік паказвае, што найбольш цяжка вынайсьці фонд дзеля надзяленьня ў Віцебшчыне, Аршаншчыне і Полаччыне. Дзеля двух першых акруг мо' патрэбна будзе рабіць рассяленьне ў суседнія акругі або за межы БССР. Канчатковы адказ на гэта пытаньне мы будзем мець тады, калі акругі зробіць падрабязны падлік зямлі, як патрэбнай дзеля надзелу малазямельным і беззямельным дваром, так і учот зямлі, якую можна атрымаць з пералічаных крыніц.

Да гэтай працы павінны быць накіраваны думкі ўсіх зямельных працаўнікоў. Яе трэба зрабіць найхутчэй і дакладна. Трэба даць малазямельным магчымасьць будаваць сваю гаспадарку. Трэба даказаць ім, што рэволюцыя ўтваралася дзеля працоўных—бедакоў, каб вывесць ці іх на шлях гаспадарчага і культурнага разьвіцьця.

Я. Кісьлякоў.